

даткових уточнень в оцінці виокремленого зв'язку: "час-ефективність".

Зрештою, певні умовності при їх використанні обов'язково призведуть до деяких наближень у кінцевих результатах, але загальна тенденція впливу часу на ефективність фірми, що, до речі, використовує синтезовану модель прийняття рішень, може бути отримана досить наочно. Мова йде про вищеописане поєднання позитивів різних складових у синтезованій схемі прийняття рішення та про взаємонейтралізацію недоліків. Тоб-

то адаптивна та програмна частини мають діаметрально протилежні переваги, які зазвичай дають максимальний ефект у поєднаному варіанті.

The main grounds of possible measures as for optimum of the activity of productive commercial firms that function in conditions of changeable state in the environment are considered in the article. Various appraisal of the unpredictation provides the creation of the base for the formation of well thought-out strategy and it also provides the scheme of accepting tactful managerial actions.

Сачовський І. М.

МАЛЕ ПІДПРИЄМСТВО: ОРГАНІЗАЦІЯ І СТАНОВЛЕННЯ

В статті розглядаються організаційно - правові засади, проблеми функціонування малих підприємств в сучасних умовах.

І. Мале підприємництво в народногосподарському комплексі України.

Питання розвитку малого підприємництва займає особливе місце в комплексі проблем, що постають перед економікою України на шляху формування і налагодження механізму ефективного функціонування ринкових відносин.

По-перше, виходячи насамперед з того, яку питому вагу в обсязі виробництва мале підприємництво займає в розвинутих країнах. Ми схильні вважати цей вид діяльності чи не найголовнішим (і найважливішим) індикатором стану і динаміки розвитку ринкових відносин. Якщо поставити за мету простежити еволюцію публікацій у вітчизняній пресі на дану тематику, то щоразу поглиблюється усвідомлення всієї складності, багатогранності й взаємозалежності проблем переходу до ринкових відносин, навіть абстрагуючись від тієї спадщини, яка дісталася нам від колишнього СРСР в усіх сферах життя.

По-друге, якщо в країнах з ринковою економікою процес становлення малого підприємництва проходив в умовах відповідної, скажемо навіть, природної реакції його безпосередніх суб'єктів на насущні проблеми власного життя, в основі якого лежали насамперед матеріальні мотиви, то в Україні цей процес йде «зверху», шляхом прийняття законодавчих та нормативних документів. У зв'язку з цим не можна не погодитись з Т.С.

Смовженко, яка вважає, що нам «потрібна нова ідеологія управління процесами розвитку підприємництва..., притаманна ринковій системі господарювання, в якій функції і завдання держави повинні зміститись із переважно адміністративно-командних позицій на обслуговуючі, основний зміст яких полягає у створенні умов, необхідних для ефективного розвитку підприємницького сектора економіки в інтересах держави і суспільства в цілому» [27, с. 66]. Тож, на наш погляд, вихідною передумовою переходу до нових форм управління, в т.ч. і в малому підприємстві, є докорінна зміна форми власності на основні засоби виробництва. По суті, без кардинальних зрушень у приватизаційних процесах кількість прийнятих законодавчих та нормативних актів стосовно малого підприємництва (як, втім, і будь-якої іншої сторони функціонування економіки, наприклад, сільського господарства) може зростати аж до безкінечності, нівелюючись у врешті-решт до регламентації ледь не щоденних наших питань.

По-третє, мале підприємництво є органічною складовою частиною народногосподарського комплексу України, чи не визначальною рисою якого є взаємозв'язок і взаємозалежність усіх його складових. Але, як свідчить практичний досвід, при прийнятті тих чи інших рішень від цього досить-таки часто абстрагуються. Взяти хоча б такий приклад. Існуючий на сьогоднішній день порядок оподаткування малих підприємств шляхом застосування єдиного податку більш-менш відповідає як інтересам держа-

ви, так і певною мірою стимулює розвиток підприємницької діяльності в Україні. Але в сьгоднішніх умовах дедалі актуальнішим стає питання проведення пенсійної реформи,

ром статті аналізу розвитку малого підприємництва в Івано-Франківській області за останні чотири роки.

Динаміка розвитку малого підприємництва

Таблиця 1

Місце малого підприємництва в економіці Прикарпаття

Показники	1999р.	2000р.	2001р.	2002р.
Питома вага МП в обсязі виробництва (робіт, послуг):				
- промисловості	7,0	7,6	7,7	7,9
- сільського господарства	11,7	14,7	15,8	17,1
- будівництва	25,8	30,8	31,9	32,2
- торгівлі	45,0	31,3	31,2	27,7
- інших галузей	27,6	29,3	32,9	36,2
У цілому по народному господарстві краю	13,8	14,6	14,9	16,3

в зв'язку з чим при формуванні Пенсійного фонду передбачається внесення суттєвих змін в його порядок. А це в свою чергу неодмінно призведе до змін у відносинах підприємницьких структур з державою, оскільки питома вага надходжень до вказаного фонду із податку на малі підприємства значна. У вітчизняній пресі вже можна зустріти різноманітні прогнози (часто-густо песимістичні) щодо подальших перспектив розвитку малого підприємництва.

Ми зупинилися лише на найбільш важливих, на наш погляд, аспектах становлення і функціонування малого підприємництва в Україні. Не менш вагомим видається й питання тієї ролі, яку відіграє цей вид діяльності в житті нашої країни. На перший план, зокрема, виступає соціальний його аспект. Не є таємницею, що реформування економіки супроводжується суттєвим підвищенням рівня безробіття серед усіх верств населення, падінням, виникненням значної заборгованості у виплаті заробітної плати, виїздом громадян у пошуках засобів для існування за межі України і т.д. У цих умовах роль малого підприємництва надзвичайно важлива. Хоча б з таких причин. У малих підприємствах легше розкритися всім можливостям співробітників, що має далеко не останнє значення насамперед для молоді. Тут, як правило, не існує якихось штучних бар'єрів на шляху зростання заробітної плати, що в свою чергу служить процесу формування активного середнього класу в нашому суспільстві, ослабленню майнової диференціації, створенню передумов для розширення соціальної бази економічних реформ і т.д.

Більш конкретну картину нашого сьогодення дають результати проведеного авто-

тета на Прикарпатті за останні 4 роки характеризується рядом особливостей. так, наприклад, якщо в структурі виробництва області провідне місце займає промисловість (53,6 – 62,4 %), то питома вага МП у цій сфері коливається в межах 21 – 30,4 %. Дуже важливою є тенденція зростання обсягу виробництва МП у сільському господарстві, що пов'язано насамперед з розвитком фермерських господарств. аналогічна картина спостерігається і в будівництві. В той же час у торгівлі має місце стійка тенденція до зниження питомої ваги як у цілому по виробництву на Івано-Франківщині, так і серед МП. Більш докладна інформація представлена в таблиці 2.

Доречним, на наш погляд, є й наведення даних щодо структури зайнятих по основних видах господарської діяльності в краї (таблиця 3).

Як бачимо, в цілому відсутні істотні розбіжності між структурою обсягу виробництва і структурою зайнятих в основних сферах господарської діяльності на Прикарпатті. Звертає на себе увагу хіба що більш високі темпи зростання обсягу промислового виробництва у порівнянні з динамікою структури зайнятих, ріст чисельності зайнятих на МП у сільському господарстві і будівництві поряд із зменшенням питомої ваги зайнятих у вказаних галузях в цілому і зауважена раніше тенденція ослаблення з найважливіших показників позицій торговельних організацій.

II. Державна підтримка розвитку малого підприємництва.

Науково-правові засади формування малого бізнесу в нашій країні були закладені

Таблиця 2

Структура виробництва на Прикарпатті (%)

Показники	1999р.	2000р.	2001р.	2002р.
Обсяг виробленої продукції (робіт, послуг), всього в області	100,0	100,0	100,0	100,0
всього на МП	100,0	100,0	100,0	100,0
в т.ч. за видами економічної діяльності:				
промисловість, в цілому	53,6	60,7	62,2	62,4
в т.ч. на МП	21,0	27,4	28,3	30,4
сільське господарство, в цілому	9,4	8,6	7,1	7,0
в т.ч. на МП	6,3	6,8	8,2	8,7
будівництво, в цілому	7,9	7,6	7,1	7,0
в т.ч. на МП	11,0	14,9	15,3	15,7
торгівля, в цілому	12,3	11,8	11,6	10,1
в т.ч. на МП	34,8	25,2	21,6	19,5
інші галузі, в цілому	16,8	11,3	12,0	13,5
в т.ч. на МП	26,9	25,7	26,6	25,7

Таблиця 3

Структура зайнятих в народногосподарському комплексі Прикарпаття (%)

Показники	1999р.	2000р.	2001р.	2002р.
Всього зайнятих у народному господарстві області	100,0	100,0	100,0	100,0
Всього зайнятих у малому підприємстві	100,0	100,0	100,0	100,0
в т.ч. за видами економічної діяльності:				
промисловість, в цілому	39,3	45,5	45,8	45,9
в т.ч. на МП	21,1	22,3	23,1	24,2
сільське господарство, в цілому	20,3	18,1	16,5	16,1
в т.ч. на МП	7,7	9,2	9,9	10,5
будівництво, в цілому	9,3	8,9	8,8	8,7
в т.ч. на МП	10,7	11,1	11,3	12,2
торгівля, в цілому	14,4	14,1	14,1	13,4
в т.ч. на МП	38,8	33,7	30,4	26,8
інші галузі, в цілому	16,7	13,4	14,8	15,9
в т.ч. на МП	21,7	23,7	25,3	26,3

ще з ухваленням у 1991 р. закону України «Про підприємства в Україні» де вперше визначалися ознаки віднесення підприємств до категорії малих за показником чисельності працюючих в окремих галузях економіки. Так, у промисловості чисельність працюючих на новоствореному чи діючому малому підприємстві не повинна була перевищувати 200 осіб, а в інших галузях виробничої сфери – не більше 50 осіб. Водночас малі підприємства у науковій сфері та у сфері наукового обслуговування, мали бути з чисельністю зайнятих не більше 100 осіб у галузях невиробничої сфери – до 25 осіб, а у роздрібній торгівлі – з чисельністю працюючих до 15 осіб. [4].

У березні 1993 р. Кабінетом Міністрів України була схвалена Програма державної підтримки підприємництва в Україні, яка

розглядалась як складова комплексу заходів щодо сприяння розвитку ринкових відносин та виходу України з економічної кризи, а також входження до світових господарських зв'язків. Основні заходи держави на підтримку розвитку малого підприємництва здійснювалися згідно з Комплексним планом реалізації вищезазначеної Програми (щоправда, такі комплексні плани було розроблено лише у 1993 та 1994 рр., а вже на 1995-1996 рр. такий план не був затверджений).

Основною метою Програми 1993 р. визначалась реалізація державної політики щодо підтримки і захисту підприємництва, створення правових та організаційно-економічних умов для його розвитку і формування механізму державного регулювання та координації підприємницької діяльності.

Проте з огляду на світовий досвід таке правове забезпечення було недостатнім у створенні необхідних умови для заснування та ефективного функціонування малого бізнесу в Україні. Так, багато спеціалістів визнають, що найважливішими напрямками успішного розвитку малого бізнесу є насамперед: доступність освіти, професійної підготовки і підвищення кваліфікації, оскільки більшість працюючих у малому бізнесі не мають спеціальної освіти та підготовки; доступ до послуг з питань розвитку підприємництва, до консалтингових послуг у зв'язку з необхідністю розширення інформаційного забезпечення малих підприємств; розширення співробітництва і обмін досвідом заради підвищення кваліфікаційного рівня, а також доступ до фінансових систем та до міжнародних мереж з метою вирішення проблем формування власних фінансових ресурсів.

Виходячи з цих вимог, можна стверджувати, що підтримка малого підприємництва в Україні набула статусу державної лише з ухваленням постановою Кабінету Міністрів України у квітні 1996 р. Концепції державної політики розвитку малого підприємництва [10]. Тоді найголовнішою передумовою ефективного розвитку малого підприємництва Концепція визначала формування стабільної нормативно-правової бази. Підкреслювалось, що законодавство у сфері малого бізнесу має становити єдину правову систему як за взаємною узгодженістю норм, такі за цілісністю нормативного регулювання підприємницької діяльності. Розроблення нових та удосконалених чинних на той період законодавчих актів, що регулювали підприємницьку діяльність у малому бізнесі, повинно було сприяти залученню до цього виду підприємницької діяльності широких верств населення та стимулювати його розвиток, у тому числі шляхом створення сприятливого податкового, цінового, інвестиційного, інноваційного режимів та умов для проведення зовнішньоекономічної діяльності, а головне – вдосконалювати та розвивати фінансову підтримку малого підприємства.

Серед основних напрямків державної підтримки та регулювання розвитку малого бізнесу, розроблених у Концепції, можна виокремити такі:

– удосконалення механізму сплати податків суб'єктами малого підприємства пе-

реведенням юридичних осіб на єдиний сукупний податок, обчислюваний за результатами фактичної діяльності і встановлення його граничного розміру, а також запровадження системи патентів для фізичних осіб, які займаються підприємницькою діяльністю;

– забезпечення умов для розвитку мережі фінансово-кредитних установ, інвестиційних та інноваційних фондів; страхових організацій з метою формування фінансових ресурсів малих підприємств;

– стимулювання експортної діяльності малих підприємств шляхом організації пільгового кредитування експортної продукції; створення сприятливих умов для страхування кредитів з експортних операцій; запровадження митних пільг для експортної продукції з підвищеним ступенем переробки;

– надання відповідних рекомендацій та необхідної інформації про зовнішньоекономічну діяльність, зовнішні ринки, тенденції їхнього розвитку, потенційне партнерство, а також проведення конференцій, семінарів, консультацій для суб'єктів малого підприємництва з метою забезпечення їх ефективної діяльності на зовнішніх ринках;

– стимулювання інноваційної діяльності малих підприємств та забезпечення їх інформацією про новітню техніку і технологію через надання консультацій та допомоги у проведенні досліджень і впровадженні інновацій, а також створення мережі технопарків і технополісів;

– створення розвинутої системи інформаційного забезпечення та інфраструктури, що підтримує діяльність малого підприємництва через запровадження мережі регіональних інформаційно-аналітичних центрів;

– створення системи підготовки і перепідготовки кадрів для малого бізнесу з використанням можливостей міжнародних організацій та фондів і з урахуванням досвіду іноземних держав у питаннях підприємництва та налагоджування ділових контактів. Визначено також, що ці напрямки стимулювання розвитку та забезпечення ефективної діяльності малих підприємств, а також інші основні положення Концепції повинні враховуватися державними органами управління при формуванні щорічних державних і регіональних програм економічного та соціального розвитку.

Одним із механізмів підтримки малого підприємництва, а також вирішення широкого кола проблем на шляху його розвитку стала державна Програма розвитку малого підприємництва в Україні на 1997-1998 рр., розроблена Міністерством економіки України відповідно до положень Концепції державної політики розвитку малого підприємництва і затверджена постановою Кабінету Міністрів України № 86 від 29 січня 1997 р. Метою програми визначено забезпечення сталого розвитку малого підприємництва як невід'ємного сектора ринкової економіки та головного чинника створення нових робочих місць. Система програмних заходів Програми розвитку малого підприємництва в Україні на 1997-1998 рр. включала основні підрозділи, серед яких: формування правової бази з питань малого підприємництва; фінансово-кредитна підтримка малого підприємництва; матеріально-технічна та інноваційна підтримка малих підприємств; кадрові і науково-методичне забезпечення розвитку малого підприємництва; організаційне забезпечення, міжнародна фінансова та технічна допомога у сфері малого підприємництва.

Зважаючи на те, що становлення малого підприємництва в Україні, як і в інших постсоціалістичних країнах - процес довготривалий, Концепцією державної політики розвитку малого підприємництва встановлено три основних його етапи.

На першому етапі в умовах обмежених інвестиційних ресурсів, незацікавленості фінансової системи у довготерміновому кредитуванні та відсутності інституційних інвесторів найактуальнішим визначено завдання реалізації заходів, спрямованих на удосконалення нормативно-правової бази, забезпечення інформаційних та консультаційних послуг, розвиток мережі бізнес-інкубаторів, техно-парків тощо.

Другий етап пов'язаний з формуванням «критичної маси» (10-12 малих підприємств на 1000 осіб) малого підприємництва в умовах переходу до тривких ринкових відносин, коли утверджується вплив результатів підприємницької діяльності на стан економіки, змінюється характер податкової та кредитно-інвестиційної політики у напрямі активізації продуктивної діяльності малих підприємств, забезпечується завдяки високо-

му рівню створеної інфраструктури вільний доступ до фінансових і матеріальних ресурсів, розвивається система фінансових установ, що обслуговують суб'єкти малого підприємництва.

Третій етап характеризується значним збільшенням обсягів виробництва товарів і послуг, що надаються малими підприємствами, котрі діють та розвиваються переважно за рахунок власних можливостей. Державна підтримка і захист малого підприємництва повинна передбачати забезпечення соціально-економічних і правових умов для їхньої ефективної діяльності в ринковому середовищі.

Орієнтовно можна вважати, що нині Україна перебуває на першому етапі становлення та розвитку малого підприємництва, оскільки незважаючи на запровадження окремих нормативно-правових документів, у сфері малого підприємництва визначається необхідність подальшого формування дієвої нормативно-правової бази та забезпечення інфраструктури його розвитку.

Важливим кроком до вдосконалення систем легалізації підприємницької діяльності є розробка ряду нормативно-правових документів щодо ліцензування та патентування деяких видів підприємництва, створення єдиної вертикальної структури органів ліцензування. Так, відповідно до Указу Президента України від 7 лютого 1997 р. № 104/97 створено Ліцензійну палату України, яка набула статусу центрального органу виконавчої влади, визначено її функції. Указом також передбачено створення представництв та підрозділів палати в обласних, міських, м. Києва і Севастополя та районних держадміністраціях.

З метою проведення державної політики у підприємницькій діяльності, в тому числі у малому бізнесі, Указом Президента України від 29 липня 1997 р. № 737/97 створено Державний Комітет з питань розвитку підприємництва і визначено завдання щодо його підтримки.

Постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 1997 р. № 908 встановлено нові ставки збору за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності. Громадяни-підприємці тепер сплачують 1,5, а юридичні особи – 7 неоподатковуваних мінімумів. Змінено також розмір плати за видачу дублікату свідоцтва про державну

ну, а відповідно і дія Національної програми, є необмеженими в часі. Коли зміниться стан розвитку малого підприємництва та стратегічні завдання, тоді Верховна Рада України повернеться до перегляду Національної програми. Проте заходи мають динамічний характер – уже через рік можна оцінити, чи виконані заходи попереднього року, як це вплинуло на підприємницьке середовище, які заходи на наступний рік мають бути виконані для просування за визначеними Національною програмою основними напрямками.

Отже, по суті, саме через процес складання заходів, їхнє виконання та оцінку ефективності й реалізуватиметься державна політика сприяння розвитку малого підприємництва на час чинності Національної програми.

Зазначені законодавчі документи стали дійовим засобом у реалізації основних положень Послання Президента України на 2000-2004 рр., які передбачали низку додаткових заходів, спрямованих на стимулювання малого підприємництва, зокрема, такі:

- створення з участю держави кредитно-гарантійної установи стимулювання малого підприємництва, механізмів іпотеки, пільгового кредитування, новостворених малих підприємств;

- застосування механізмів пільгової оренди малими підприємствами виробничої (у тому числі інноваційної) сфери вільних (незавантажених) виробничих потужностей та обладнання державних підприємств;

- залучення малих підприємств до участі

у держзамовленнях, у тому числі для потреб Збройних Сил та правоохоронних органів;

- спрощення системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва;

- державний захист малих підприємств від кримінального рекету і бюрократичного тиску.

III. Проблеми і шляхи розвитку малого підприємництва.

Незважаючи на ряд прийнятих останнім часом вищими державними органами державної влади управлінських нормативних документів, розвиток малого підприємництва в Україні здійснюється у не спрямованому макро- та мікросередовищі. Є багато проблем, які необхідно вирішувати на різних рівнях. Значна кількість новостворених малих підприємств не може розпочати своєю роботи через відсутність достатнього статутного капіталу, сировини та матеріалів, власних площ і обладнання, практичних навичок та підприємливості працівників у здійсненні бізнесу. Вони мають проблеми виробничого характеру, труднощі в реалізації продукції, формуванні відповідної клієнтури.

Негативно впливають на розвиток малого бізнесу такі гальмівні чинники, як загальний спад українського товарного виробництва, зростання цін, інфляція, низький рівень платоспроможності населення, корупція тощо. Частка малих та середніх підприємств у валовому внутрішньому продукті України становить лише 10 %, тоді як у країнах ринкової економіки – 50-60 % [22].

Таблиця 4

Стан розвитку малого підприємництва в деяких країнах світу

Показники	США	Японія	Великобританія	Італія	Німеччина	Франція	Україна
Кількість МП, тис.	19300	6540	2630	3920	2290	1980	164
Кількість МП на 1 тис. осіб населення	74,2	49,6	46	68	37	35	3
Зайняті на МП, млн. осіб	70,2	39,5	13,6	16,8	18,5	15,2	1,3
Частка МП у кількості зайнятих, %	54	78	49	73	46	54	8
Частина МП у ВВП	50-55	53-55	50-53	57-60	50-54	55-62	10

Основними причинами гальмування розвитку малого підприємництва в Україні є:

- не виправданість законодавчих актів як з питань розвитку малого бізнесу, так і підприємства в цілому;
- високі податки, що змушує деяких суб'єктів малого бізнесу йти в тіньову економіку;
- недостатня державна фінансово-кредитна і майнова підтримка малих підприємств;
- відсутність дієвого механізму реалізації державної політики щодо підтримки малого бізнесу;
- недосконалість системи обліку та статистичної звітності малих підприємств;
- обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення;
- недосконалість системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для підприємницької діяльності;
- відсутність стимулів для інвестицій;
- психологічне несприйняття позитивної ролі підприємців у ринкових перетвореннях серед окремих верств населення.

На наш погляд, основними напрямками дальшого розвитку малого підприємництва в Україні у найближчій перспективі є: формування належної законодавчої бази, сприятливої для розвитку малого бізнесу; вдосконалення фінансово-кредитної підтримки; забезпечення матеріально-технічних та інноваційних умов розвитку малих підприємств; інформаційне та кадрове забезпечення бізнесу; стимулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів малого підприємництва.

Формування відповідної законодавчої бази розвитку малого підприємництва передбачає насамперед встановлення правових гарантій для забезпечення свободи і захисту приватної власності; розробку дієвих законодавчо-нормативних актів, спрямованих на стимулювання малого бізнесу; усунення правових суперечностей і скасування положень, що гальмують розвиток приватної ініціативи.

Сьогодні найактуальнішими проблемами є розробка нових та вдосконалення діючих законодавчо-нормативних документів з питань визначення чітких підходів до власності та форм її захисту; створення сприятливішого податкового, інвестиційного, інноваційного та цінового режимів для суб'єктів малого підприємництва; упорядкування меха-

нізму державного регулювання та контролю підприємницької діяльності.

Важливе значення має фінансово-кредитна підтримка малого підприємництва. Державну політику щодо його фінансового забезпечення слід проводити у напрямі створення розвинутої мережі фінансово-кредитних установ, страхових фірм, інвестиційних та страхових фондів; розвитку товариств взаємного кредитування та страхування; розробки і впровадження системи стимулювання комерційних банків, які надавали б пільгові кредити малим підприємствам. Доцільно активізувати діяльність Українського фонду підтримки підприємництва, сприяти розвитку регіональних фондів (відділень) для фінансової допомоги суб'єктам малого підприємництва; розробити чіткий механізм направлення певної частини коштів, отриманих від приватизації державного майна, на підтримку малих підприємств; створити систему гарантій для забезпечення кредитів, що надаються фінансово-кредитними установами суб'єктам малого підприємництва, які функціонують у пріоритетних напрямках господарської діяльності; забезпечити сприятливі умови для розвитку такої перспективної форми фінансування малого бізнесу як лізинг.

Прийняття закону України «Про лізинг» від 16 грудня 1997 р. створило стартові умови для розвитку лізингових відносин у народному господарстві, використання його переваг для малих підприємств, які потребують переоснащення своїх виробництв, придбання сучасного дорогого устаткування. Світовий досвід показує, що лізинг як форма інвестування бізнесу забезпечує економію коштів, зменшує рівень підприємницького ризику, стимулює технологічне оновлення виробництва. Суб'єктам малого підприємництва (лізингоодержувачам), які мають фінансові труднощі при купівлі необхідного устаткування, надається реальна можливість отримати його шляхом лізингу на вигідних умовах. Фінансове забезпечення розвитку малого підприємництва може здійснюватися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, позабюджетних фондів, приватних вітчизняних та іноземних інвесторів. Крім того, для фінансування суб'єктів малого підприємництва державним структурам доцільно використати можливості залучен-

ня коштів Світового Банку, Європейського Банку реконструкції і розвитку, інших міжнародних фінансових організацій.

Одним із значущих напрямів розвитку малого підприємництва є матеріально-технічна та інноваційна підтримка. Забезпечення сприятливих матеріальних умов та інноваційного клімату для розвитку малих підприємств передбачає: розробку та впровадження механізму передачі малим підприємствам виробничих площ і виробничих потужностей, у тому числі тих, що вивільняються у процесі ліквідації або реорганізації підприємств-банкрутів; формування розвинутого ринку нерухомості; розробку механізму передачі малим підприємствам нових технологій, а також обладнання, необхідного для здійснення бізнесу, на пільгових умовах; розширення сфери надання робіт і поставок для державних потреб, сприяння забезпеченню їх матеріально-технічними й іншими ресурсами з боку державних структур. Необхідними також є: використання можливостей фінансового забезпечення малих підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність, впроваджують нові технології та інноваційні проекти за рахунок Державного інноваційного фонду; сприяння створенню регіональних інноваційних фондів; надання допомоги у проведенні наукових досліджень та впровадженні прогресивних технологій; сприяння у пошуку замовників та виконавців інноваційних проектів для суб'єктів малого підприємництва; надання консультативних послуг у сфері інноваційних технологій.

Мале підприємництво не може успішно розвиватися без розвинутої системи інформаційного обслуговування. Державну підтримку суб'єктів малого підприємництва щодо цього доцільно здійснювати шляхом створення розвинутої мережі консультативних, юридичних, бухгалтерських фірм, підприємств з проведення маркетингових досліджень, бізнес-інкубаторів, технопарків, регіональних інформаційно-аналітичних центрів. Головними завданнями регіональних інформаційно-аналітичних центрів мають бути: забезпечення доступу підприємців до інформації (правової, нормативно-довідкової, маркетингової, науково-технологічної, комерційної) як у процесі створення, так і функціонування підприємств; надання кон-

сультативних послуг з питань стану товарного ринку, кон'юнктурного аналізу, управління підприємством, підготовки кадрів; складання інформації для органів державної влади про стан справ у сфері малого підприємництва та тенденції його розвитку.

Такі регіональні інформаційно-аналітичні центри надалі інтегруються в єдину, інформаційну систему. При використанні зазначених організаційних структур має бути диференційований підхід в інформаційному обслуговуванні суб'єктів малого підприємництва залежно від їх фінансових можливостей, технічного забезпечення тощо.

Державна політика щодо кадрового забезпечення розвитку малого підприємництва передбачає: організацію підготовки кадрів через мережу центрів перепідготовки, курсів підвищення кваліфікації, стажування, організацію навчання основам підприємництва у сфері державної освіти, сприяння розробленню навчальних планів, програм, методичних посібників з підприємницької діяльності, диференційованих за рівнем підготовки та термінами навчання, стимулювання організації проведення наукових досліджень, пов'язаних з проблемами розвитку малого підприємництва; розширення можливостей використання державних телерадіоканалів для навчання широких верств населення з питань теорії та практики підприємництва, системи оподаткування; формування культури підприємництва.

Систему підготовки і перепідготовки кадрів для роботи у сфері малого бізнесу доцільно здійснювати шляхом налагодження ділових контактів з навчальними закладами, використання можливостей залучення міжнародних організацій та фондів з урахуванням передового досвіду іноземних держав у питаннях розвитку підприємництва.

У сфері зовнішньоекономічної діяльності малих форм господарювання державна політика спрямовується на підвищення їх експортних можливостей, розвиток торговельних, науково-технічних, виробничо-технологічних, інформаційних відносин з іноземними партнерами по бізнесу, створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій у вітчизняний бізнес.

Малі підприємства, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, слід стимулювати. Шляхом створення механізму пільго-

вого кредитування експортних операцій, надання допомоги для участі у міжнародних виставках, ярмарках та презентаціях, організації системи страхування кредитів для експортної діяльності. Державні структури мають надавати необхідну інформацію про зовнішні ринки, тенденції їх розвитку, потенціальних іноземних партнерів для укладання з ними контрактів, а також проведення конференцій, семінарів, консультацій для суб'єктів малого підприємництва, які бажають вийти з своєю продукцією на зовнішні ринки.

1. Закон України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» № 2157-III від 21.12.2000 р. // Юридичний вісник України. - 2000.- № 67. — С.

2. Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва» № 2063-III від 19.10.2000 р. // Юридичний вісник України.- 2000.- № 53.

3. Закон України «Про підприємництво» (із змінами) № 736-III від 3.04.1999р. // Юридичний вісник України.- 1999.- № 24. — С.

4. Закон України «Про підприємства в Україні» № 887-XII від 27.03.1997 р. //Юридичний вісник України.-1991.-№ 17. — С.

5. «Про заходи щодо забезпечення підтримки та дальшого розвитку підприємницької діяльності» Указ Президента України № 906 від 15.07.2000 р. // Урядовий кур'єр. - 2000.- 25 липня.

6. «Про запровадження єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємництва» Указ Президента України № 64 від 4.02.2000 р. // Урядовий кур'єр. - 2000.- 15 лютого.

7. «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» Указ Президента України № 727/98 від 3.07.1998 р. // Урядовий кур'єр. - 1998.- 7 липня.

8. «Про державну підтримку малого підприємництва» Указ Президента України № 456/98 від 12.05.1998 р. // Урядовий кур'єр. - 1998.- 16 травня.

9. «Про ліквідацію обмежень, що стримують розвиток підприємницької діяльності» Указ Президента України № 79/98 від 3.02.1998 р. // Урядовий кур'єр. - 1998.- 7 лютого.

10. «Про концепцію державної політики розвитку малого підприємництва» Постанова Кабінету Міністрів України № 404 від 12.03.1996 р. // Урядовий кур'єр. - 1996.- 25 березня.

11. *Бабич Л.М.* Науково-правові основи формування малого бізнесу в Україні (Матеріали круглого столу: Національна академія управління 13.05.2002 р.)// Актуальні проблеми економіки.-2002.-№ 8.— С.

12. *Білик М.Д.* Законодавча та фінансова підтримка малого бізнесу // Фінанси України. - 2000.- №2. — С.

13. *Білоус Г.М.* Розвиток малого підприємництва в Україні // Економіка України.-2000.-№ 2. — С.

14. *Варіалій З., Лукашенко А.* Державна політика розвитку малого підприємництва в Україні // Право України. - 1997.- № 5, 6.

15. *Валик В.Ф.* Становлення малого та середнього бізнесу в Україні і його наслідки (Матеріали круглого столу: Національна академія управління 13.05.2002 р.)// Актуальні проблеми економіки. - 2002.- № 8. — С.

16. *Дьякон Ю.* Ще раз про малий бізнес // Економіка України. - 2000.- № 7. - С.

17. *Жук О.* Малий бізнес у світі та в Україні // Економіка України. - 1995.- №7. — С.

18. *Карескін В.* Мале підприємництво: проблеми і перспективи // Економіка України.-1995.-№ 10. — С.

19. *Клочко Ю., Черняк Т.* Проблеми малого бізнесу в Україні // Економіка України.- 1998.- № 1. — С.

20. *Кужель О.* Мале підприємництво як протидія // Урядовий кур'єр. - 1999.- 11 серпня.

21. *Кучеров А.* Важливі напрями поліпшення використання потенціалу малого та середнього бізнесу // Регіональна економіка. - 2000.- № 1. — С.

22. *Мазур О.С.* Напрями фінансової підтримки малого бізнесу // Фінанси України.-2001.-№4. — С.

23. *Малі підприємства - важлива ланка господарства // Україна. Бізнес - 1995.-26 січня.*

24. *Малый бизнес в чиновничьей удавке. Как освободиться? (Беседа с экономистом Ю.Ехануровым) // Киевские новости. - 1999. - 19 февраля.*

25. *Насікан Н.* Розвиток малого бізнесу в Україні // Географія та основи економіки в школі.-2000.-№ 2. — С.

26. *Пенешко А.* Чи буде державна підтримка малого і середнього підприємництва дійовою? (Семінар «Державна підтримка малого і середнього підприємництва» в м. Яремче Івано-Франківської області 4-5 грудня 1998 р.) // Право України. - 1999.- № 1.

27. *Смолженко Т.С.* Теоретичне обґрунтування державної політики сприяння розвитку підприємництва в Україні // Регіональна економіка. - 2001.- № 4. — С.

28. *Труш І.* Удосконалити правове регулювання малого підприємництва // Право України.- 1999.- № 5.

29. *Труш І.* Основні форми державної підтримки малого підприємництва // Право України. - 1999.- № 3.

30. *Шмаглій О.* Малі підприємства: труднощі їх кількісного зростання // Економіка України.- 1998.- № 5. — С.

To the article «Small business: arrangement and problems of establishing».

This article deals with small business enterprises' organizational and legal foundations and functioning problems in modern conditions.